

Instytut Pamięci Narodowej - Białystok

<https://bialystok.ipn.gov.pl/pl1/aktualnosci/40194,Wreczenie-Krzyzy-Wolnosci-i-Solidarnosci-dzialaczom-opozycji-z-Polski-polnocno-w.html>
26.04.2024, 19:12

Wręczenie Krzyży Wolności i Solidarności działaczom opozycji z Polski północno-wschodniej - Białystok, 25 maja 2017

Dziewięć osób odebrało 25 maja 2017 r. w siedzibie białostockiego Oddziału IPN Krzyże Wolności i Solidarności przyznane przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę. W swoim wystąpieniu zastępca Prezesa IPN Jan Baster, który wręczył odznaczenia, zwrócił uwagę, że uroczystość ta ma charakter wyjątkowy, ponieważ jest to moment, w którym „przedstawiciele społeczeństwa wolnej Polski” splecają dług, jaki zaciągnęli u tych

wszystkich, „którzy w latach komunistycznego zniewolenia, walcząc w obronie podstawowych ludzkich praw, położyli na szali wolność osobistą, wolność i dobrobyt swoich rodzin, i ponosili przez lata ofiarę zapomnienia”. Jan Baster przypomniał, że wśród inicjatorów ustanowienia Krzyża Wolności i Solidarności byli m.in. śp. prof. Janusz Kurtyka, Prezes IPN oraz białostoczanin, śp. marszałek Sejmu Krzysztof Putra. W imieniu odznaczonych słowa podziękowania wygłosił działacz białostockiej opozycji lat osiemdziesiątych Tadeusz Waśniewski.

Uroczystość uświetnił koncert pieśni patriotycznych w wykonaniu scholi „Winnica” działającej przy białostockiej parafii katedralnej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.

Biogramy działaczy opozycji antysystemowej, którym przyznano Krzyże Wolności i Solidarności:

Bogdan Arczewski w latach 1968–1989 był motorniczym w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej w Szczecinie. W dniach 18–22 VIII 1988 r. był współorganizatorem, a następnie przewodniczącym komitetów strajkowych w WPKM Szczecin w zajezdni „Golęcín”, w zajezdni „Dąbie” oraz na Wydziale Eksploatacji Autobusów i Zaplecza Autobusowego WPKM w Policach. Dał się poznać jako nieprzejednany i zdecydowany orędownik akcji strajkowych wymierzonych w reżim komunistyczny. Inicjator braku zgody na przerwanie strajku – tzw. „demonstracji na siedząco” 22 VIII 1988 r. w zajezdni „Golęcín” w Szczecinie. Prokuratura Rejonowa w Policach oskarżyła go o organizowanie i kierowanie nielegalnym strajkiem. Następnie postępowanie warunkowo zawieszono. Po sprzeciwie Bogdana Arczewskiego Sąd Rejonowy w Szczecinie 5 I 1989 r. uznał strajk za uzasadniony. Działalność opozycyjna Bogdana Arczewskiego była na tyle znacząca, że w okresie późniejszym, jako członek Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność” zmierzającego do ponownego zarejestrowania tego związku, został objęty dalszą inwigilacją. Za swoją działalność w latach 1988–1989 był rozpracowywany przez szczecińską Służbę Bezpieczeństwa.

Sławomir Ryszard Karolik w działalność opozycyjną zaangażował się już w połowie lat siedemdziesiątych. W latach 1976–1980 zajmował się kolportażem prasy niezależnej. Był zwolennikiem tworzenia niezależnych związków zawodowych, walki o prawa pracownicze w zakresie zarobków i bezpieczeństwa pracy. W latach 1978–1980 współpracował z KOR, następnie KSS KOR. Był jednym z sygnatariuszy ogłoszonej w 1979 r. Karty Praw Robotniczych. Od grudnia 1980 r. zaangażował się w pracę NSZZ „Solidarność”. Przyniósł się do zorganizowania drukarni MKZ w Giżycku i w Suwałkach. Został zatrudniony w MKZ w Giżycku, następnie MKZ Regionu Pojezierze Oddziału Miejskiego „Solidarności” w Giżycku w charakterze pracownika technicznego, gdzie zajmował się drukowaniem „Biuletynu Informacyjnego”. Od 1978 r. był wielokrotnie szykanowany, zatrzymywany na 48 godzin, przesłuchiwany. 23 IV 1979 r. w trakcie przesłuchania został pobity. W sierpniu 1980 r., po próbie zorganizowania strajku w Zakładzie Produkcji Elementów Betonowych „Prefabet-Ełk” w Niegocinie, oddelegowano go do zakładu w Suwałkach. Internowany od 13 XII 1981 do

10 VII 1982 r. Był przetrzymywany w Ośrodku Odosobnienia w Suwałkach i w Kwidzynie. W listopadzie 1982 r. wyjechał do Francji.

Józef Laskowski (nieobecny podczas uroczystości) był działaczem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Rolników Indywidualnych Regionu Pojezierze Suwalskie. 13 XII 1981 r. został internowany i osadzony w Areszcie Śledczym w Suwałkach. Zwolniony z odosobnienia 5 III 1982 r. Po zwolnieniu z internowania pozostawał pod obserwacją Służby Bezpieczeństwa, a w ramach represji zastrzeżono mu możliwość wyjazdów zagranicznych w latach 1982–1984.

Leszek Lewoc - z biogramu przekazanego przez Stowarzyszenie „Pamięć Jastrzębska” wynika, że Leszek Lewoc po ogłoszeniu stanu wojennego do 1989 r. prowadził działalność opozycyjną na terenie Suwałk, Konstancina i Gostynina w postaci rozpowszechniania prasy podziemnej, organizowania mszy św. w intencji Ojczyzny. Współdziałał ze strukturami związkowymi Regionu Śląsko-Dąbrowskiego. W latach 1988–1989 brał udział w organizowaniu komitetów obywatelskich „Solidarność”.

Józef Racewicz był aktywnym działaczem NSZZ „Solidarność” oraz Konfederacji Polski Niepodległej w Białymstoku. Podczas stanu wojennego kolportował nielegalną prasę i pisma „Solidarności”. Materialnie i moralnie pomagał represjonowanym, brał udział w mszach świętych w intencji Ojczyzny w Białymstoku i w Warszawie, uczestniczył w manifestacjach antykomunistycznych. Był bardzo zaangażowany w powstanie i działalność Klubu Inteligencji Katolickiej w Białymstoku także w okresie zawieszenia funkcjonowania KIK przez władze państwowe (13 XII 1981–29 XI 1982 r.). 6 X 1983 r. został wiceprezesem Klubu. Pomimo oficjalnego zakazu członkowie KIK nie zaprzestali swojej działalności, m.in. organizowali pomoc dla rodzin osób internowanych, pozostających w trudnej sytuacji materialnej, ukrywali członków „Solidarności”, przekazywali informacje osobom prowadzącym nielegalną działalność. W 1984 r. Józef Racewicz działał na rzecz budowy w Białymstoku pomnika kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Zdzisław Józef Wasilewski od 1984 r. był aktywnym działaczem podziemnych struktur NSZZ Rolników Indywidualnych. Działalność prowadził zarówno na Suwalszczyźnie, gdzie mieszkał, jak również w strukturach krajowych. Uczestniczył w konspiracyjnych spotkaniach działaczy Związku, brał udział w demonstracjach oraz w uroczystościach patriotycznych, kolportował nielegalne wydawnictwa. Od 1987 r. był członkiem tymczasowej Rady Krajowej NSZZ „S” RI. W 1989 r. został wybrany na przewodniczącego Tymczasowej Wojewódzkiej Rady związku. Zdzisław Wasilewski brał aktywny udział w pracach Duszpasterstwa Rolników w Dekanacie Augustów, m.in. organizował spotkania i wykłady liderów podziemnych struktur rolniczej „Solidarności”.

Tadeusz Waśniewski - działalność opozycyjną w strukturach NSZZ „Solidarność” rozpoczął we wrześniu 1980 r. Pełnił następujące funkcje: przewodniczący Uczelnianego Komitetu Założycielskiego „Solidarności” Politechniki Białostockiej, członek Prezydium Komisji Zakładowej (od października 1980 r.), członek Prezydium MKZ „Solidarność”

Regionu Białystok, delegat na I Walny Zjazd Delegatów, członek Zarządu Regionu, delegat na I Krajowy Zjazd Delegatów, członek Białostockiego Komitetu Obrony Więzionych za Przekonania. Po delegalizacji „Solidarności” angażował się w różne formy oporu wobec systemu komunistycznego, m.in. brał udział w kolportażu nielegalnych wydawnictw, uczestniczył w akcji zbierania podpisów w sprawie uwolnienia więźniów politycznych, w 1985 r. podpisał apel w sprawie bojkotu wyborów do Sejmu PRL. Internowany w okresie od 13 XII 1981 r. do 30 III 1982 r. Przetrzymany w Ośrodku Odosobnienia w Białymstoku, a następnie w Suwałkach. Zwolniony z pracy, po odwołaniu przywrócony na stanowisko wykładowcy. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1989), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1992), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2009).

Wanda Wieliczko od października 1980 r. była członkiem NSZZ „Solidarność”. W marcu 1981 r. współorganizowała strajk w Szkole Podstawowej w Sątocznie. Jako nauczyciel i dyrektor szkoły dbała o wychowanie młodzieży w duchu patriotyzmu i prawdy historycznej. Popierała nauczycieli, którzy swoją postawą i głoszonym poglądami przeciwstawiali się systemowi komunistycznemu. Z powodu działalności opozycyjnej 16 XII 1981 r. została odwołana ze stanowiska dyrektora Szkoły Podstawowej w Sątocznie, a dwa dni później zwolniona z pracy. Do 31 VIII 1986 r. nie mogła znaleźć pracy z przyczyn politycznych. Pomimo tego wielokrotnie brała udział w akcjach protestacyjnych przeciwko systemowi komunistycznemu. Była kilkakrotnie zatrzymywana przez funkcjonariuszy SB.

Roman Wilk od 1980 r. był aktywnie zaangażowany w tworzenie struktur NSZZ „Solidarność” na terenie województwa białostockiego. Wszedł w skład Prezydium Komitetu Zakładowego w Białostockich Zakładach Podzespołów Telewizyjnych „Biazet”. Współorganizował akcję na rzecz uwolnienia więźniów politycznych oraz poparcia dla społecznego projektu ustawy o cenzurze. W 1981 r. współorganizował sieć informacyjną obejmującą ponad sto zakładów pracy Białymstoku. Od 23 III 1981 r. działał jako członek Prezydium MKZ „S” Regionu Białystok. W czerwcu 1981 r. był delegatem na I Walny Zjazd Delegatów Regionu Białystok. Wszedł w skład Prezydium Zarządu Regionu. W maju 1981 r. współorganizował wystawy i kiermasze książek Niezależnej Oficyny Wydawniczej „NOWA” w największych zakładach miasta. Od 1 IX 1981 r. pełnił funkcję kierownika Sekcji Wydawnictw i Poligrafii ZR, współorganizował sieć 45 bibliotek zakładowych z literaturą niezależną. Od jesieni 1981 r. współorganizował, a następnie kierował Białostocką Oficyną Wydawniczą. Współorganizował sekcję NSZZ „S” Kierowców Transportu Prywatnego w Białymstoku. Po ogłoszeniu stanu wojennego uniknął internowania, uciekając z mieszkania przed funkcjonariuszami SB. Następnie pozostawał w ukryciu, kontynuując działalność w podziemnych strukturach „S”. W tym czasie prowadził działania zmierzające do zniesienia stanu wojennego oraz organizacji pomocy osobom internowanym i represjonowanym. Nadzorował druk i kolportaż pism podziemnych, m.in. „Wiadomości Bieżących” i „Biuletynu Informacyjnego TKR NSZZ «S» Region Białystok”, akcje ulotkowe i plakatowe. Wszedł w skład Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, następnie Tymczasowej Komisji Regionalnej „S” Regionu Białystok. W 1982 r. współorganizował uruchomienie nielegalnego nadajnika telewizyjnego, z którego w trakcie nadawania „Dziennika

Telewizyjnego” wyemitowano napis „Solidarność”, odebrany na jednym z białostockich osiedli. Był zaangażowany w działalność podziemnego radia „S”. 21 XII 1982 r. tymczasowo aresztowany. 15 III 1983 r. Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w Białymstoku oskarżyła R. Wilka o rozpowszechnianie w okresie od 9 do 21 XII 1982 r. w Białymstoku nielegalnych wydawnictw NSZZ „Solidarność”. 5 IV 1983 r. Sąd Rejonowy w Białymstoku uchylił areszt tymczasowy i zastosował wobec niego nadzór MO. 26 VII 1983 r. postępowanie umorzono na mocy amnestii. W X 1988 r., podejmując działania zmierzające do ponownej legalizacji „S”, R. Wilk wszedł w skład Regionalnej Komisji Wykonawczej „S” Region Białystok. W kwietniu 1989 r. działał w Komitecie Obywatelskim „S” Ziemi Białostockiej. W związku z aktywną działalnością opozycyjną R. Wilk w latach 1980–1986 był inwigilowany przez SB.

Pośmiertnie odznaczony został także:

Henryk Perkowski – w 1970 r. zatrudniony jako szklarz w Szczecińskim Przedsiębiorstwie Budownictwa Miejskiego nr 1. W dniu 17 XII 1970 r., podczas demonstracji z wieloma tysiącami ludzi pod budynkiem Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Szczecinie, na skutek działania wojska i milicji, został potrącony i zmiżdżony przez transporter wojskowy. Zmarł przed przybyciem karetki pogotowia. Miał niespełna 20 lat. Kilka dni później został pochowany na cmentarzu we Wdziękoniu, woj. białostockie, w miejscu zamieszkania rodziców. Wydarzenia z grudnia 1970 r. zakończyły się największą tragedią w powojennej historii miasta. Wobec robotników, którzy odważyli się zaprotestować przeciwko wprowadzonej podwyżce cen żywności, władze użyły uzbrojonych żołnierzy oraz funkcjonariuszy MO. W starciach zginęli ludzie protestujący przeciwko niesprawiedliwości i wyzyskowi.

Krzyż Wolności i Solidarności odebrał brat Henryka Perkowskiego.

Autorka zdjęć: Iza Kuna (IPN)